

JUDr. Pavel Blažek, Ph.D.
MINISTR SPRAVEDLNOSTI ČR

Praha 18. srpna 2023
č. j. MSP-718/2022-ODKA-SPZ/4
Počet listů: 3
Přílohy: 1

Nejvyšší soud
Burešova 20
657 37 Brno

Obviněný J. O. – stížnost pro porušení zákona

Příloha:

ověřená kopie trestního spisu bývalého Vyššího vojenského soudu v Táboře sp. zn. To 257/74

Podle § 266 odst. 1 trestního řádu podávám ve prospěch obviněného J. O.,

s t í ž n o s t p r o p o r u š e n í z á k o n a

proti pravomocnému usnesení bývalého Vyššího vojenského soudu v Táboře ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. To 257/74, kterým byla zamítnuta podle § 256 trestního řádu odvolání obviněného a jeho matky proti rozsudku bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 18. 9. 1974, sp. zn. 2 T 176/74.

Postup před vydáním napadeného rozhodnutí

- ¹ Rozsudkem bývalého Vojenského obvodového soudu ze dne 18. 9. 1974, sp. zn. 2 T 176/74, byl obviněný J. O. uznán vinným trestným činem nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona č. 140/1961 Sb., v tehdy účinném znění (dále jen trestní zákon).
- ² Předmětného trestného činu se obviněný J. O. podle skutkových zjištění soudu dopustil tím:

„že se sice dne 2. 10. 1973 dostavil k útvaru VVŠ PV Vyškov, kam byl k výkonu vojenské služby povolán, avšak tam ještě před dokončením prezentace, v úmyslu trvale se vyhnout vojenské službě, z důvodů svého náboženského přesvědčení odmítl konat vojenskou službu a dalším úkonům, nutným k nastoupení vojenské základní služby, se již nepodrobil.“

- ³ Za tento trestný čin byl obviněnému J. O. uložen trest odnětí svobody v trvání 16 měsíců nepodmíněně. Podle § 39a odst. 1, 2 trestního zákona byl obviněný pro výkon tohoto trestu zařazen do I. nápravně výchovné skupiny v nápravně výchovném ústavu MS.
- ⁴ Ze skutkové věty výroku o vině napadeného rozsudku a jeho odůvodnění vyplývá, že obviněný J. O. své jednání motivoval vlastním náboženským přesvědčením. K tomuto soud prvního stupně v odůvodnění svého rozsudku konstatoval, že náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k tomu, aby někdo odpíral plnit občanskou povinnost, která je mu uložena zákonem. Obviněný přes vědomí významu zákonné povinnosti vykonat vojenskou službu toto odmítl, ač mu to bylo příslušnými veliteli všestranně a trpělivě vysvětlováno, avšak všechny tyto prostředky ideologického působení na jeho myšlení a jednání byly zcela neúčinné. Tak dle nalézacího soudu prokázal svůj negativní vztah k plnění té nejvýznamnější a nejčestnější povinnosti – výkonu vojenské služby a svůj úmysl se jí zcela vyhnout. K tomu poté soud uzavřel, že z hlediska společenské nebezpečnosti i s přihlédnutím k okolnostem případu a samotné pohnutce obviněného, která jej k činu vedla, vykazovalo jednání obviněného vysoký stupeň společenské nebezpečnosti. Konečně jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku, uvedené skutečnosti soud prvního stupně následně promítl do druhu i výměry trestu, který byl obviněnému uložen již jako trest nepodmíněný.
- ⁵ Jak se zjišťuje z odůvodnění rozsudku bývalého Vojenského obvodového soudu, obviněný J. O. byl v této trestní věci vazebně stíhán.

Napadené rozhodnutí

- ⁶ Citovaný rozsudek napadl obviněný J. O. a v jeho prospěch též matka M. O. odvoláními, která byla usnesením Vyššího vojenského soudu v Táboře ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. To 257/74, podle § 256 trestního řádu jako nedůvodná zamítnuta.

Právní posouzení

Relevantní právní úprava

- ⁷ Podle čl. 32 odst. 1 Ústavy ČSSR z roku 1960 (ústavní zákon č. 100/1960 Sb.) se svoboda vyznání zaručuje. Každý může vyznávat jakoukoli náboženskou víru, nebo být bez vyznání i provádět náboženské úkony, pokud to není v rozporu se zákonem.
- ⁸ Podle § 269 odst. 1 trestního zákona se trestného činu nenastoupení služby v ozbrojených silách dopustil ten, kdo v úmyslu vyhnout se trvale vojenské činné službě nebo zvláštní službě nenastoupil službu v ozbrojených silách do 24 hodin po uplynutí lhůty stanovené v povolávacím rozkaze.
- ⁹ Podle § 256 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu v tehdy účinném znění, odvolací soud odvolání zamítne, shledá-li, že není důvodné.

- ¹⁰ Podle § 1 odst. 1 zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, je účelem tohoto zákona zrušit soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případů osob takto protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě nebo hrubě porušovaly.
- ¹¹ Podle § 1 odst. 2 téhož posledně uvedeného zákona činy, které směřovaly k uplatnění práv a svobod občanů zaručených ústavou a vyhlášených ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v navazujících mezinárodních paktech o občanských a politických právech, byly československými trestními zákony prohlášeny za trestné v rozporu s mezinárodním právem a mezinárodnímu právu odporovalo také jejich trestní stíhání a trestání.

Posouzení předmětné věci

- ¹² Z výše naznačeného zřetelně vyplývá, že bývalý Vojenský obvodový soud v Brně nesprávně dospěl k závěru, že zjištěný skutkový stav lze podřadit pod ustanovení § 269 odst. 1 trestního zákona. Bývalý Vyšší vojenský soud v Táboře pak plně nedostál své přezkumné povinnosti a nenapravil tak pochybení, jehož se dopustil bývalý Vojenský obvodový soud v Brně, pokud posoudil čin obviněného J. O. jako trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona.
- ¹³ Jak bylo zjištěno, žádná z oprávněných osob o provedení přezkumného řízení podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, nepožádala.
- ¹⁴ Po prošetření věci objektivně nelze s postupem bývalého Vyššího vojenského soudu v Táboře a jeho výše citovaným rozhodnutím souhlasit, stejně tak jako s postupem a rozhodnutím bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně, a to z následujících důvodů.
- ¹⁵ V dané věci je nutno při přezkumném řízení vycházet z účelu zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci, ve znění pozdějších předpisů, jehož vydáním sledoval zákonodárce především odstranění největších křivd, které se v době komunistické totality staly v justičním rozhodování tak, jako tomu bylo právě v posuzovaném případě, kdy obviněný J. O. byl v podstatě odsouzen pro své náboženské přesvědčení.
- ¹⁶ V Ústavě z roku 1960, v článku 32 odst. 1, byla svoboda vyznání sice zaručena, ale konkrétně v článku 32 odst. 2 této Ústavy bylo náboženské vyznání omezeno v tom směru, že bylo stanoveno, že náboženská víra nebo přesvědčení nemůže být důvodem k tomu, aby někdo odpíral plnit občanskou povinnost, která je mu uložena zákonem. K občanské povinnosti však patřil rovněž výkon základní vojenské služby. Tato povinnost byla stanovena v článku 37 odst. 1 Ústavy z roku 1960, kde bylo konstatováno, že vrcholnou povinností a věcí cti každého občana je obrana vlasti a jejího socialistického zřízení, v článku 37 odst. 1 Ústavy z roku 1960 bylo zakotveno, že občané jsou povinni vykonávat službu v ozbrojených silách podle zákona.
- ¹⁷ K výše uvedenému je však třeba konstatovat, že právo na svobodu svědomí nelze zaměňovat se svobodou víry, ani se svobodou náboženskou, když zejména motiv jednání pod imperativem svědomí je v případě odmítání vojenské služby nutno považovat za určující. V tomto směru lze

odkázat na nález pléna Ústavního soudu ze dne 26. 3. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 42/02, publikovaný pod č. 106/2003 Sb., podle něhož „výklad i sebestarších trestněprávních norem, je-li díky využitelnému procesnímu prostředku prováděný soudem dnes s důsledky pro posouzení trestního postihu osoby, tedy s důsledky zasahujícími do osobní sféry takové osoby, nemůže být proveden bez ohledu na dnes platné konstitutivní hodnoty a principy demokratického právního státu tak, jak jsou vyjádřeny v ústavním pořádku ČR. Jen takto omezeně, hodnotově diskontinuálně, lze chápat kontinuitu se starým právem (viz nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 19/93, uveřejněný pod č. 1, sv. 1 ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu ČR, vyhlášený pod č. 14/1994 Sb.), jehož aplikace (zákonost) je předmětem soudobého řízení o stížnosti pro porušení zákona“. Ústavní soud zde taktéž připomněl, že „Svoboda svědomí se projevuje v rozhodnutích jednotlivce učiněných v určitých konkrétních situacích, tedy tady a teď, pociťovaných jako hluboce prožitá povinnost. Strukturálním znakem svědomí je kromě souvztažnosti k normě a zároveň k situaci i osobní prožitek bezpodmínečné povinnosti“. Tento charakter práva na svobodu svědomí nemůže změnit ani skutečnost, že Ústava z roku 1960 odepřela svobodě svědomí charakter tzv. absolutního práva, neboť toto nové omezení svobody svědomí přerušilo kontinuitu chápání svědomí, jako absolutního práva tak, jak ji chránila již Ústavní listina ČSR z roku 1920. Při výkladu letitých norem trestního práva je třeba vycházet z kontinuity obsahu právních norem, avšak z diskontinuity vnímání právem chráněných hodnot a jejich případné kolize.

- 18 Za situace, kdy na území státu platily zákony, které neumožňovaly alternativu k výkonu základní vojenské služby pro případ, že její výkon by vedl k popření náboženského přesvědčení občana a jenž tak neměl zákonnou možnost odmítnout výkon vojenské služby a zvolit alternativní službu, pak nebylo možno činit občana, kterým jen realizoval Ústavou a mezinárodními úmluvami zaručené svobody, pokládat za trestný čin.
- 19 Vzhledem k výše uvedenému je zřejmé, že v dané věci došlo k porušení zákona v neprospěch obviněného J. O. a je proto namístě předmětné usnesení bývalého Vyššího vojenského soudu v Táboře ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. To 257/74, jakož i další obsahově navazující rozhodnutí, zrušit, napravit tak nezákonný stav a poskytnout tímto způsobem určité zadostiučinění obviněnému, který setrval na svém náboženském přesvědčení i v době totalitního režimu.
- 20 S přihlédnutím k důkazní i procesní situaci, kdy reálně nepřipadá v úvahu doplňování dokazování, se domnívám, že je možné a vhodné, aby Nejvyšší soud též sám rozhodl o zproštění obviněného obžaloby podle § 226 písm. b) trestního řádu.
- 21 Pro případ, že by Nejvyšší soud dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro rozhodnutí o této stížnosti pro porušení zákona v neveřejném zasedání, s takovým postupem souhlasím.

Návrh

- 22 S ohledem na výše uvedené si proto dovoluji Nejvyššímu soudu navrhnout, aby:
- 1) Podle § 268 odst. 2 trestního řádu vyslovil, že pravomocným usnesením bývalého Vyššího vojenského soudu v Táboře ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. To 257/74, byl porušen zákon v ustanovení § 256 trestního řádu a v řízení, které mu předcházelo, v ustanovení § 269 odst. 1 trestního zákona v neprospěch obviněného J. O.;

- 2) podle § 269 odst. 2 trestního řádu zrušil usnesení bývalého Vyššího vojenského soudu v Táboře ze dne 23. 10. 1974, sp. zn. To 257/74, a též rozsudek bývalého Vojenského obvodového soudu v Brně ze dne 18. 9. 1974, sp. zn. 2 T 176/74, jakož i všechna rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu;
- 3) a dále postupoval podle § 271 odst. 1 trestního řádu a podle § 226 písm. b) trestního řádu zprostil obviněného J. O. obžaloby pro skutek spočívající v tom, že se sice dne 2. 10. 1973 dostavil k útvaru VVŠ PV Vyškov, kam byl k výkonu vojenské služby povolán, avšak tam ještě před dokončením prezentace, v úmyslu se vyhnout vojenské službě, z důvodů svého náboženského přesvědčení odmítl konat vojenskou službu a dalším úkonům, nutným k nastoupení vojenské základní služby, se již nepodrobil, čímž měl spáchat trestný čin nenastoupení služby v ozbrojených silách podle § 269 odst. 1 trestního zákona, neboť v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem.